

მარბერი მედიზონის წინააღმდეგ: ჟონ მარშალის ხელოვნება

რუსუდან დარცმელიძე*, ლანა ჩუბინიძე**

I. შესავალი

„მარბერი მედიზონის წინააღმდეგ“¹ აშშ-ის უმაღლესი სასამართლოს მიერ მიღებული ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება². იგი პრეცედენტულია, მის თაობაზე მსჯელობა და კრიტიკა კი დღესაც აქტუალურია. აღნიშნული განპირობებულია როგორც გადაწყვეტილების მიღებამდე არსებული პოლიტიკური ფონით, ისე მასში მოცემული მსჯელობის უდავო შეუდარებლობით.

ჯონ მარშალის მიერ მიღებულმა გადაწყვეტილებამ დაამკვიდრა პრეცედენტი და საფუძველი ჩაუყარა ამერიკის შეერთებული შტატების უმაღლესი სასამართლოს მიერ საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელებას.³ მოსამართლის მრავლისმეტყველმა გადაწყვეტილებამ სასამართლო ხელისუფლების სრულიად ახლებური და უალტერნატივო გაგება დაამკვიდრა. მანამდე არსებული მდგომარეობით სასამართლოს უფლებამოსილება სამართალწარმოების ტრადიციული გზით შემოიფარგლებოდა, ხელისუფლების სხვა შტოებზე ზედამხედველობის ფუნქცია სრულიად არ შედიოდა მის კომპეტენციურ არსენალში. ფაქტობრივად, 1800 წელს დამქირავებელსა და დაქირავებულს შორის დაწყებულმა შრომითსამართლებრივმა დავამ კი ამერიკის მმართველობის მოდელი და

---

* სამართლის ბაკალავრი, მაგისტრანტი (სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტი), orcid.org/0000-0002-9751-8281.

** სამართლის ბაკალავრი, მაგისტრანტი (სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტი), orcid.org/0000-0001-5643-9213.

¹ Marbury v. Madison, 5 U.S. 137 (1803).

² Marbury v. Madison, Dickinson Law Review, Vol.15, No.5, 1911, 135.

³ <<https://bit.ly/3rEXDXH>> [07.12.2021].

ხელისუფლების შტოებს შორის ბალანსი, ფაქტობრივად, სამუდამოდ შეცვალა.⁴

უმალესი სასამართლოს თავმჯდომარე მარშალს მეტად საპასუხისმგებლო როლი ხვდა წილად, ვინაიდან მის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას, ერთი მხრივ, შესაძლოა, საფრთხე შეექმნა სასამართლოს ძალაუფლებისთვის და ამ ინსტიტუტის მიმართ მოქალაქეთა ნდობისათვის, რომელიც იმ პერიოდში ისედაც შემცირებული იყო, ხოლო, მეორე მხრივ, შესაძლებელი იყო მის გადაწყვეტილებას პოლიტიკური ან საკონსტიტუციო კრიზისი გამოენვია.⁵ მიუხედავად ასეთი მძიმე წნეხისა, მოსამართლემ იპოვა გონივრული გამოსავალი და მიიღო გადაწყვეტილება, რომლითაც თავიდან აიცილა კრიზისი და ამ ფონზე გაზარდა სასამართლო უფლებამოსილება, რამაც შემდგომში განსაზღვრა კიდევ ამერიკული დემოკრატიის ბედი. მისი მსჯელობა სრულად დაეფუძნა კონსტიტუციას, მასში მოცემული პრინციპებისა და მისი მიზნების ინტერპრეტაციას.⁶

საქმეს – „მარბერი მედისონის წინააღმდეგ“ – სამართლებრივ საზოგადოებაში უწოდებენ „პოლიტიკურ დინამიტს“⁷, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა სამართალსა და პოლიტიკას შორის „მეჯიბრებით ურთიერთობას“⁸. გადაწყვეტილების განსაკუთრებული მნიშვნელობის გათვალისწინებით სტატია მიმოიხილავს საქმის ფაქტობ-

⁴ Mountjoy S., *Marbury v. Madison, Establishing Supreme Court Power, Great Supreme Court Decisions*, New York, 2007, 8.

⁵ დუდაშვილი ნ., კონსტიტუცია და მისი დამცველი ინსტიტუტის როლი ძალაუფლების გამიჯვნაში, სამართლის სტატიათა კრებული, თბილისი 2013, 8.

⁶ Levinson S., Balkin J. M., *What Are the Facts of Marbury v. Madison*, *Constitutional Commentary*, Vol.20, No.2, 2003, 257.

⁷ კონსტიტუციონალიზმი, ზოგადი შესავალი, ნ. II, დ. გეგენავას, გ. გორაძისა და მ. ჯიქიას რედაქტორობით, თბილისი, 2020, 217, იხ. ციტირება: Hoffmann-Riem W., *Two Hundred Years of Marbury v. Madison: The Struggle for Judicial Review of Constitutional Questions in the United States and Europe*, *German Law Journal*, No. 5, 2004, 686.

⁸ იქვე, იხ. ციტირება: Eisgruber C. L., *Marbury, Marshall, and the Politics of Constitutional Judgment*, *Va. L. Rev.* 89, 2003, 1203.

რუსუდან დარცმელიძე, ლანა ჩუბინიძე

რივ გარემოებებსა და იმ სამართლებრივ მსჯელობას, რომელიც სასამართლომ განავითარა.

II. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

1800 წლის დაძაბულ არჩევნებში პრეზიდენტი ჯონ ადამსი და ფედერალისტები – ძლიერი ცენტრალური მთავრობის მომხრეები, დამარცხდნენ.⁹ ახალგაზრდა ამერიკის ისტორიაში პირველად შეიცვალა მმართველი პარტია და რიგით მე-3 პრეზიდენტი გახდა თომას ჯეფერსონი, რომელიც მხარს უჭერდა საერთო-სახალხო, მოქალაქეთა პირდაპირი ნების, მოქმედების პრინციპს.¹⁰ მისი მოსაზრებით, არაპირდაპირ „არჩეული“ სასამართლო და უმაღლეს სასამართლოში განუსაზღვრელი ვადით დანიშნულ მოსამართლეთა სისტემა ინგლისური არისტოკრატიის სახე იყო, რომელიც საფრთხეს უქმნიდა ამერიკული დემოკრატიის იდეას.¹¹

დემოკრატ-რესპუბლიკელებსა და ფედერალისტებს შორის არსებული დაპირისპირება 1800 წლის არჩევნების შედეგების გამოცხადების შემდეგ არ დაწყებულა. მას წინ უძღოდა საკმაოდ ცხელი პოლიტიკური ფონი. წინასაარჩევნო კამპანიის ფარგლებში იმდროინდელი მოქმედი ფედერალისტი პრეზიდენტის, ჯონ ადამსის, მხარდამჭერები დაუფარავად გამოხატავდნენ მათ აშკარად მტრულ დამოკიდებულებას ჯეფერსონის მიმართ.¹² ამის საილუსტრაციო მაგალითია, საარჩევნო კამპანიის პერიოდში ალექსანდრე ჰამილტონის მიერ ჯეფერსონის „რელიგიურ ათეისტად და პოლიტიკურ ფანატიკოსად“ დახასიათება.¹³

---

⁹ Marbury v. Madison, Dickinson Law Review, Vol.15, No.5, 1911, 135.

¹⁰ ხავთასი ი., შეერთებული შტატების მაგალითზე ფედერალური უზენაესი სასამართლოს პოლიტიკური როლი ძალაუფლების დანაწილების შეკავება-განონასწორების მოდელში, „საკონსტიტუციო სამართლის ჟურნალი“, N2, 2019, 72.

¹¹ იქვე.

¹² Marbury v. Madison, Dickinson Law Review, Vol.15, No.5, 1911, 135.

¹³ იქვე.

1800 წლის საპრეზიდენტო არჩევნები შეფასებულია, როგორც ყველაზე ამაღლელებელი, მასზე დამოკიდებული საკითხები, – როგორც ყველაზე მნიშვნელოვანი, ხოლო შედეგები – ყველაზე შორს-მიმავალი.¹⁴ საარჩევნო მარათონის ფარგლებში ერთმანეთს უპირისპირდებოდა ორი საპრეზიდენტო კანდიდატი – თომას ჯეფერსონი და ჯონ ადამსი, რომლებიც დიდი ხნის განმავლობაში იცნობდნენ ერთმანეთს, თუმცა არჩევნებმა ისინი პოლიტიკურ მტრებად აქცია.¹⁵ მათი მოსაზრებები სახელმწიფოს ხელისუფლების როლის შესახებ განსახვავდებოდა.¹⁶

მას შემდეგ, რაც ჯეფერსონმა მცირე უპირატესობით¹⁷ მოიგო არჩევნები, ადამსმა მომდევნო 4 წლის განმავლობაში დაკარგა აღმასრულებელი სახელისუფლებო ძალაუფლება. შექმნილ რეალობაში, ფედერალისტებმა „უსაფრთხოების მიზნებისათვის“¹⁸ თავდასაცავად გამოიყენეს იმ დროისათვის მათ ხელთ არსებული უმრავლესობა კონგრესში¹⁹ და ჯეფერსონის ინაუგურაციამდე 3 კვირით ადრე მიიღეს „სასამართლო აქტი“, რომლითაც მნიშვნელოვნად გაზარდეს ფედერალური სასამართლოების რაოდენობა და დაფინანსება²⁰. თანამდებობის დატოვებამდე რამდენიმე დღით ადრე პრეზიდენტმა ადამსმა დანიშნა სამოცამდე მოსამართლე²¹. მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოს სამართლებრივი წყობა არ ამართლებდა სასამართლოების რაოდენობის ამგვარ ზრდას, ადამსმა დაჩქარებული წესით შეავსო მოსამართლეების ვაკანტური თანამდე-

¹⁴ Pennoyer S., The Case of Marbury v. Madison, American Law Review, Vol.30, No.2, 1986, 193.

¹⁵ Mountjoy S., Marbury v. Madison, Establishing Supreme Court Power, Great Supreme Court Decisions, New York, 2007, 25.

¹⁶ იქვე, 24.

¹⁷ Trickett W., Marbury v. Madison, a Critique, American Law Review, Vol.53, No.5, 1919, 737.

¹⁸ იქვე, 738.

¹⁹ ფედერალისტები კონგრესის უმრავლესობაში იყვნენ 1801 წლის 4 მარტამდე.

²⁰ სასამართლო ბიუჯეტი წლიურად 50 000 აშშ დოლარით გაიზარდა. იხ., იქვე, 738.

²¹ Mountjoy S., Marbury v. Madison, Establishing Supreme Court Power, Great Supreme Court Decisions, New York, 2007, 45-46.

ბობები ფედერალისტური იდეების მიმდევრებით. ამ ცვლილებების ფარგლებში, 31 იანვარს ამერიკის შეერთებული შტატების უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარედ დანიშნა გამოცდილი იურისტი და ფედერალისტური იდეების მომხრე ჯონ მარშალი, რომელიც, იმავდროულად, სახელმწიფო მდივანიც იყო. ფაქტობრივად, სასამართლოს რეფორმირების შემდეგ, ადამსის ფედერალისტური იდეების მიმდევრების ღრმა რწმენით, სასამართლოს ფედერალისტებით დაკომპლექტება დაიცავდა სახელმწიფოს ხელისუფლებაში მოსული ჯეფერსონის მიერ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების ან ცვლილებებისაგან.²² ფედერალისტებისათვის საკითხის უდიდეს მნიშვნელობაზე მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ მოსამართლეთა დანიშვნის პროცესი ადამსის ადმინისტრაციაში ყოფნის ბოლო საათებშიც გრძელდებოდა.²³

მოსამართლეთა დანიშვნის პროცედურის ფარგლებში, კოლუმბიის ოლქის მოსამართლედ გაამწესეს უილიამ მარბერი, რომლისთვისაც რწმუნებათა სიგელის (*mandamus*²⁴) გადაცემაც დროულად ვერ მოესწრო. პრეზიდენტის ადმინისტრაციის შეცვლის შემდეგ ჯეფერსონმა ახალ სახელმწიფო მდივანს, ჯეიმს მედისონს დაავალა, მანდამუსი არ გადაეცა 17 ახლადდანიშნული მოსამართ-

---

²² Trickett W., *Marbury v. Madison, a Critique*, *American Law Review*, Vol.53, No.5, 1919, 737.

²³ ამიტომაც ამ პროცესს „შუალამის დანიშვნებადაც“ (*midnight appointment*) მოიხსენიებენ. იხ., Mountjoy S., *Marbury v. Madison, Establishing Supreme Court Power*, *Great Supreme Court Decisions*, New York, 2007, 45.

²⁴ მანდამუსის ბლექსტონისეული განმარტების თანახმად, ეს უკანასკნელი არის: სამეფო სასამართლოდან მეფის სახელით გაცემული ბრძანება, რომელიც ეხება მეფის ქვეშემდომ ნებისმიერ პირს, კორპორაციას ან ქვემდებარე სასამართლო ინსტანციას, რომელიც მათ კონკრეტული მოქმედების შესრულებას ავალებს. ამგვარი ქმედება დაკავშირებული უნდა იყოს მათ სამსახურებრივ მოვალეობასთან და არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს სასამართლოთი დადგენილ პრაქტიკასა და სამართალს. მანდამუსის გამოცემა ხდება მაშინ, როცა კანონი არ აწესებს უფლების დაცვის სხვა საშუალებას და როცა ოფიციალური პირები თავს იკავებენ მათი მოვალეობის შესრულებისგან. სასამართლოს მიერ გამოცემული ეს დოკუმენტი უნდა გადაეგზავნოს საჯარო მოხელეს, რომლის მიმართაც გამოიცა იგი, თავად მისი გამოცემის მიზანი კი მშვიდობისა და საჯარო წესრიგის დაცვა და მთავრობის მიერ ქვეყნის ეფექტური მართვის განხორციელებაა.

ლისათვის.²⁵ ამ მოსამართლეებს შორის იყვნენ უილიამ ჰარპერი, რობერტ თაუნსენდ ჰუ, დენის რამსი და უილიამ მარბერი (შემდგომში საქმის მოსარჩელები).²⁶ ჯეფერსონის განკარგულებით აღნიშნული დოკუმენტის გაცემა საერთოდ შეჩერდა. სწორედ პრეზიდენტის ამგვარი განკარგულების საფუძველზე, ახალმა სახელმწიფო მდივანმა მედისონმა მარბერის და ზემოთაღნიშნულ დანარჩენ მოსარჩელებს რამდენჯერმე უთხრა უარი რწმუნებათა სიგელის გაცემაზე, რის შემდეგაც მათ 1801 წლის 21 დეკემბერს მიმართეს მოთხოვნით უმაღლეს სასამართლოს, ბრძანებით დაევალებულენა აღმასრულებელი ხელისუფლება, ბოლომდე მიეყვანა დანიშვნის პროცედურა.²⁷

მოსარჩელების წარმომადგენელმა ჩარლზ ლიმ სარჩელში აღნიშნა, რომ სახელმწიფო მდივანს არ ჰქონდა დისკრეცია, თავად გადაეწყვიტა, დანიშნავდა თუ არა კონკრეტულ კანდიდატურას მოსამართლედ. მისი მოვალეობა შემოიფარგლებოდა ფორმალური თვალსაზრისით პრეზიდენტის მიერ ხელმოწერილ დოკუმენტზე ბეჭდის დასმით.²⁸ მოსარჩელის მტკიცებით, მარბერი უნდა დანიშნულიყო თანამდებობაზე, ვინაიდან მოსამართლედ დანიშვნის შესახებ გამოცემულ აქტზე ოფიციალური ხელმოწერა ფიქსირდებოდა, სახელმწიფო მდივნის მხრიდან მარბერის მიერ თანამდებობის დაკავების ხელშეშლამ კი დაარღვია ფედერალური კანონი.²⁹ მოპასუხე მხარეს სარჩელთან დაკავშირებით ოფიციალური პოზიცია არ წარუდგენია.³⁰ ამით მას სურდა სასამართლოს სისუსტისათვის გაესვა ხაზი. მსჯელობის საგანია, რამდენად არის გამართლებული სასამართლოში ქცევის ეს ფორმა, ვინაიდან „დუმილი“ პოლიტიკაში

²⁵ Mountjoy S., *Marbury v. Madison, Establishing Supreme Court Power, Great Supreme Court Decisions*, New York, 2007, 46.

²⁶ იქვე.

²⁷ Hartman G.R., Mersky R.M., Tate C.L., *Landmark Supreme Court Cases: The Most Influential Decisions of the Supreme Court of the United States*, Checkmark Books, 2014, 467.

²⁸ *Marbury v. Madison*, 5 U.S. 152 (1803).

²⁹ იქვე, 137.

³⁰ Khan P.W., *The Reign of Law, Marbury v. Madison and the Construction of America*, London, 1997, 16.

შესაძლოა იყოს ძალაუფლების მაჩვენებელი, მაგრამ სამართალში იგი ხშირად სისუსტედ მიიჩნევა.³¹ მიუხედავად მედიონის დუმილისა, ბევრი არგუმენტი, რომელიც მხარს უჭერდა პრეზიდენტის ადმინისტრაციის პოზიციას, კონგრესში დებატებისას გაჟღერდა³². სასამართლომ სწორედ აქედან იცოდა პრეზიდენტის დამოკიდებულება საქმის მიმართ.³³ ჯეფერსონის ადმინისტრაციამ უარყო საქმესთან დაკავშირებით სასამართლოს უფლებამოსილება, იგი ამტკიცებდა, რომ მოსამართლეობის კანდიდატისათვის სამოსამართლო უფლებამოსილების გადაცემა მთლიანად პრეზიდენტის დისკრეციას და შესაბამისად, ნებისმიერ შემთხვევაში, ის და მისი მოხელეები ამ საკითხთან დაკავშირებით პრობლემის წარმოქმნის შემთხვევაში, პასუხს აგებდნენ ხალხის და არა სასამართლოს წინაშე³⁴.

საქმის კომპლექსურობაზე მეტყველებს ისიც, რომ ერთ მხარეს იდგნენ დემოკრატ-რესპუბლიკელები – პრეზიდენტი, გავლენიანი სახელმწიფო მდივანი და მთელი კონგრესი ოპოზიციური ძალებით უმრავლესობაში,³⁵ ხოლო მეორე მხარეს – ფედერალისტები – მარბერი და ჯონ მარშალი, რომლებიც ყოფილი პრეზიდენტის, ადამსის იდეების მომხრეები იყვნენ.³⁶ სწორედ იმიტომ, რომ მარშალი ფედერალისტი იყო, დემოკრატ-რესპუბლიკელებს ჰქონდათ ეჭვი მის დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებით. ასევე, მიუხედავად იმისა, რომ მარშალი ჯეფერსონს კარგად

---

³¹ იქვე.

³² *Marbury v. Madison*, 5 U.S. 137 (1803).

³³ *Reinstein R.J., Rahdert M.C., Marbury's Myths: John Marshall, Judicial Review and the Rule of Law*, 26-27.

³⁴ იქვე.

³⁵ ხავთასი ი. შერთებული შტატების მაგალითზე ფედერალური უზენაესი სასამართლოს პოლიტიკური როლი ძალაუფლების დანაწილების შეკავებაგანონსწორების მოდელში, „საკონსტიტუციო სამართლის ჟურნალი“, N2, 2019, 72.

³⁶ დუდაშვილი ნ., კონსტიტუცია და მისი დამცველი ინსტიტუტის როლი ძალაუფლების გამიჯვნაში, სამართლის სტატიათა კრებული, თბილისი, 2013, 8.

იცნობდა და არ ენდობოდა,³⁷ სჯეროდა, რომ ჯეფერსონს ზედმეტად დიდი ძალაუფლება ჰქონდა იმისათვის, რომ მისი ნდობა დაემსახურებინა.³⁸ ამასთან, ჯეფერსონის ერთ-ერთი ბიოგრაფის მტკიცებით, მარშალი იყო ადამიანი, რომელსაც მხურვალედ სძულდა ჯეფერსონი.³⁹ ამავდროულად, იგივე „კეთილგანწყობა“ ჰქონდა ჯეფერსონს მარშალის მიმართაც: იგი არ ენდობოდა მას „შუალამის დანიშვნებში“ მიღებული მონაწილეობის გამო.⁴⁰ შესაბამისად, წარმოიშვა დილემა – სასამართლოს არ ჰყავდა ჯარი და დამოუკიდებლად არ ფლობდა ფინანსებს.⁴¹ ამასთან, იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო მედისონს გაამტყუნებდა და პრეზიდენტს დანიშვნის პროცესის ბოლომდე მიყვანას აიძულებდა, შესაძლებელი იყო, აღმასრულებელი ხელისუფლება არ დამორჩილებოდა ასეთ გადაწყვეტილებას, აღნიშნული კი, საბოლოო ჯამში, „საკონსტიტუციო კრიზისს“⁴² გამოიწვევდა.⁴³ მარშალმა, მიუხედავად სიტუაციის სიმძაფრისა, განიხილა საქმე და მიიღო გადაწყვეტილება, რომელმაც მომავალში მთელი ამერიკული მართლმსაჯულების (და არა მარტო) მომავალი განსაზღვრა.

III. უმაღლესი სასამართლოს გადაწყვეტილების სამართლებრივი მხარე

გადაწყვეტილების მიღების პროცესში სასამართლომ სამართლებრივად მნიშვნელოვან რამდენიმე საკითხზე იმსჯელა. მათ შო-

³⁷ Mountjoy S., Marbury v. Madison, Establishing Supreme Court Power, Great Supreme Court Decisions, New York, 2007, 63.

³⁸ Nelson W.E., Marbury v. Madison: The Origins and Legacy of Judicial Review, The University of Kansas Press, 2000, 49.

³⁹ Mountjoy S., Marbury v. Madison, Establishing Supreme Court Power, Great Supreme Court Decisions, New York, 2007, 63.

⁴⁰ იქვე.

⁴¹ ჰამილტონი ა., ფედერალისტური წერილი N78.

⁴² რურუა ნ., მერბერი მედისონის წინააღმდეგ, ქართული პრესის ელექტრონული არქივი, 2002.

⁴³ დუდაშვილი ნ. კონსტიტუცია და მისი დამცველი ინსტიტუტის როლი ძალაუფლების გამიჯვნაში, სამართლის სტატიათა კრებული, თბილისი, 2013, 9.

რის, უმთავრესი კითხვები ეხებოდა: 1. იყო თუ არა მარბერი უფლებამოსილი, მოეთხოვა თანამდებობაზე დანიშვნა; 2. ასეთი უფლების არსებობის შემთხვევაში, რა სამართლებრივი დაცვის გარანტიას სთავაზობდა მას კანონი და 3. თუ კანონი სთავაზობს სამართლებრივი დაცვის გარანტიას, იყო თუ არა უმაღლესი სასამართლო შესაფერისი ინსტანცია მოთხოვნის წარსადგენად და შეეძლო თუ არა მას მანდამუსის გაცემა.⁴⁴

პირველ საკითხთან დაკავშირებით სასამართლომ აღნიშნა, რომ მისი უფლებამოსილება გამომდინარეობდა „კოლუმბიის ოლქის შესახებ“ კონგრესის 1801 წლის 27 თებერვლის აქტიდან, რომლის მე-11 მუხლის თანახმად, პრეზიდენტი უფლებამოსილი იყო, დაენიშნა მომრიგებელი მოსამართლეები 5 წლის ვადით.⁴⁵ საქმის ფაქტობრივი გარემოებებიდან ირკვევა, რომ ჯერ კიდევ ფედერალისტმა პრეზიდენტმა ადამსმა მარბერი დანიშნა თანამდებობაზე, რაც დასტურდებოდა მის მიერ გამოცემული ბრძანებით.⁴⁶ თუმცა პრობლემა მდგომარეობდა იმაში, რომ თანამდებობამ, რომელზეც მარბერი გაამწესეს, ვერ მიაღწია ადრესატამდე, ვინაიდან სახელმწიფო მდივანმა, რომელიც მთავრობის ცვლილებასთან ერთად შეიცვალა, პრეზიდენტის გადაწყვეტილების აღსრულება შეაჩერა.⁴⁷ აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით სასამართლომ განსაზღვრა, რომ მარბერის თანამდებობაზე დანიშვნისათვის კანონის ფორმალური მოთხოვნა შემოიფარგლებოდა დანიშვნის ბრძანებაზე პრეზიდენტის ხელმოწერითა და სახელმწიფო მდივნის მიერ ამ უკანასკნელზე აშშ-ის სახელმწიფოს ბეჭდის დასმით.⁴⁸ ადამსისა და მარშალის მიერ „შუალამის დანიშვნების“ ფარგლებში მარბერისათვის მოსამართლის სტატუსის მინიჭება მოხდა ოფიციალური დო-

---

⁴⁴ იქვე, 8.

⁴⁵ „მერბერი მედისონის წინააღმდეგ“, ნიგნში: შვაიკარტი ლ., დოქერტი დ., ალენი მ., პატრიოტთა ისტორიის მასალები, ქ. მამულაშვილია, ლ. ებრალებისა და ი. ქვაჩახიას თარგმანი, ვ. კაჭარავას, ე. მეძმარიაშვილის და ა. ზაქარიადის რედაქტორობით, თბილისი, 2009, 159.

⁴⁶ იქვე, 160.

⁴⁷ *Marbury v. Madison*, 5 U.S. 137 (1803).

⁴⁸ Unger H. G., John Marshall, The Chief Justice Who Saved the Nation, DA CAPO Press, 2014, 207.

კუმენტიტ, რომელზეც ფიქსირდებოდა როგორც პრეზიდენტის ხელმოწერა, ისე სახელმწიფო მდივნის ბეჭედი.⁴⁹ დანიშვნის ბრძანების სწორედ ეს ფორმალური მახასიათებლები გახდა ძირითადი საფუძვლები აქტის ნამდვილად მიჩნევისათვის. პრეზიდენტმა ამ დოკუმენტის საფუძველზე მარბერის მინიჭა მოსამართლის სტატუსი და შესაბამისი უფლებამოსილების განხორციელების უფლება.⁵⁰ სწორედ პრეზიდენტის მიერ ლეგალური აქტის გამოცემის ფაქტი გახდა სასამართლოსათვის ამოსავალი წერტილი მარბერის მიმართ განხორციელებული უკანონო ქმედების დადგენისათვის.

სამოქალაქო თავისუფლების არსი მდგომარეობს იმაში, რომ თითოეულ პირს, ვისი უფლებაც ირღვევა, შეეძლოს მისი დაცვა.⁵¹ უფლების დარღვევის ფაქტის დადგენის შემდეგ, სასამართლომ იმსჯელა, სთავაზობს თუ არა კანონი მარბერის უფლების დაცვის საშუალებას და თუ კი, – კონკრეტულად რას. მას შემდეგ, რაც სასამართლომ აღიარა მარბერის კანონიერი უფლება, დანიშნულიყო კოლუმბიის ოლქის მომრიგებელ მოსამართლედ, მას წარმოეშვა კანონიერი შესაძლებლობა, დაეცვა თავისი უფლება, მათ შორის, სასამართლოსათვის მიმართვის გზით.⁵²

უფლების დაცვის საშუალების განსაზღვრის შემდეგ აუცილებელი გახდა, პასუხი გასცემოდა კითხვას, იყო თუ არა სასამართლო უფლებამოსილი, დაევალებულა ალმასრულებელი ხელისუფლება, განეხორციელებინა მარბერის სასარგებლო ქმედება. 1789 წლის კონგრესის აქტით⁵³ სასამართლოს შეეძლო, წერილობითი ორდერით მოეთხოვა ალმასრულებელი ხელისუფლებისთვის, გა-

⁴⁹ იქვე, 208.

⁵⁰ იქვე, იხ ციტირება: *Marbury v. Madison* Opinion, September 24, 1803, JM Papers, 6: 160-187.

⁵¹ „მერბერი მედისონის წინააღმდეგ“, ნიგნში: შვაიკარტი ლ., დოქერტი დ., ალენი მ., პატრიოტთა ისტორიის მასალები, ქ. მამულაშვილია, ლ. ებრალიძისა და ი. ქვაჩახიას თარგმანი, ვ. კაჭარავას, ე. მეძმარიაშვილის და ა. ზაქარიძის რედაქტორობით, თბილისი, 2009, 161.

⁵² იქვე, 163.

⁵³ Unger H. G., John Marshall, The Chief Justice Who Saved the Nation, DA CAPO Press, 2014, 210.

ეცათ რწმუნებათა სიგელი.⁵⁴ სწორედ ამ აქტის მე-13 პუნქტი მიიჩნია მარშალმა არაკონსტიტუციურად, ვინაიდან, მისი მოსაზრებით, იგი უკანონოდ და არაგონივრულად აფართოებდა კონსტიტუციის მე-3 მუხლში მოცემულ სასამართლო ხელისუფლების იურისდიქციას.⁵⁵ მარშალის მითითებით, სასამართლოსათვის აღმასრულებელ ხელისუფლებაზე პირდაპირი ზემოქმედების ამგვარი ბერკეტის გადაცემა არ გამომდინარეობდა კონსტიტუციური პრინციპებიდან⁵⁶, შესაბამისად, სასამართლოს მიერ არაკონსტიტუციური კანონის საფუძველზე მიღებული უფლებამოსილების გამოყენება არ შეიძლებოდა ყოფილიყო კანონიერი ქმედება. გადაწყვეტილების ტექსტში ნახსენებია, რომ სასამართლო ხელისუფლება ვერ და არ უნდა ჩაერიოს აღმასრულებელი შტოს განსაკუთრებულ უფლებამოსილებაში, მით უმეტეს, თუ იგი კონსტიტუციის ტექსტითაა განსაზღვრული.⁵⁷ მოსამართლე მარშალის განმარტებით, სასამართლოს მიერ ანტიკონსტიტუციური უფლებამოსილების გამოყენება არის აღმასრულებელი ხელისუფლების კომპეტენციაში ჩარევა და, შესაბამისად, ეწინააღმდეგება ხელისუფლების შტოებს შორის ძალაუფლების გამიჯვნის, შეკავებისა და განონასწორების პრინციპს⁵⁸.

გადაწყვეტილებაში მოცემული მსჯელობით, მარშალმა სასამართლო ხელისუფლება გაუთანაბრა საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებას, შესაბამისად, ამ მხრივ ფორმა უცვალა ძალაუფლების გამიჯვნის იმდროინდელ მოქმედ მოდელს.⁵⁹ ამ

---

⁵⁴ ხავთასი ი., შეერთებული შტატების მაგალითზე ფედერალური უზენაესი სასამართლოს პოლიტიკური როლი ძალაუფლების დანაწილების შეკავება-განონასწორების მოდელში, „საკონსტიტუციო სამართლის ჟურნალი“, N2, 2019, 73.

⁵⁵ იქვე.

⁵⁶ „მერბერი მედისონის წინააღმდეგ“, ნიგნში: შვაიკარტი ლ., დოქერტი დ., ალენი მ., პატრიოტთა ისტორიის მასალები, ქ. მამულაშვილია, ლ. ებრაელიძისა და ი. ქვაჩახიას თარგმანი, ვ. კაჭარავას, ე. მეძმარიაშვილის და ა. ზაქარიადის რედაქტორობით, თბილისი, 2009, 167.

⁵⁷ Marbury v. Madison, 5 U.S. 13775, 99 (1803).

⁵⁸ იქვე, 137.

⁵⁹ Unger H. G., John Marshall, The Chief Justice Who Saved the Nation, DA CAPO Press, 2014, 207.

გზით მოსამართლე მარშალმა, ფაქტობრივად, მხარი დაუჭირა „ძალაუფლების გამიჯვნის“ მონტესკიესეულ გაგებას, რომლის თანახმადაც, „ძალაუფლება უნდა აკავებდეს ძალაუფლებას“⁶⁰, რაც იმას ნიშნავს, რომ ხელისუფლების თითოეულ შტოს აქვს თავისი ფუნქცია და პასუხისმგებლობა⁶¹. ამ პრინციპის გარეშე დემოკრატიული სახელმწიფოს არსებობა წარმოუდგენელია.⁶² მისი ამოსავალი წერტილია სამართალი და კანონი, რომელთა მიმართაც ხორციელდება უფლებამოსილებების რაციონალური გადანაწილება: საკანონმდებლო ქმნის, აღმასრულებელი აღასრულებს, ხოლო სასამართლო უფარდებს.⁶³ აღნიშნული უზრუნველყოფს სახელისუფლებო შტოების მათ კომპეტენციაში შემავალი უფლება-მოვალეობების განხორციელებას ორგანიზაციული, პერსონალური, ფუნქციური, პროცედურული, კომპეტენტურობის, მიუკერძოებლობის და სხვა თვალსაზრისით ოპტიმალური სუბიექტების მიერ.⁶⁴ ძალაუფლების გამიჯვნის პრინციპის იმ დოზით დამკვიდრება, როგორც ეს მარშალმა მოახერხა აღნიშნულ გადანაწილებაში, თავის მხრივ, ფუნქციურად ემსახურებოდა თავისუფლების დაცვისა და სახელისუფლებო შტოებს შორის ძალთა დაბალანსების მიზნებს.⁶⁵ შეიძლება ითქვას, რომ გადანაწილებაში მოცემულმა

⁶⁰ გეგენავა დ., ქანთარია ბ., ცანავა ლ., თევზაძე თ., მაჭარაძე ზ., ჯავახიშვილი პ., ერქვანია თ., პაპაშვილი თ., საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, მე-4 გამოცემა, თბილისი, 2016, 9, იხ. ციტირება: მონტესკიე შ. ლ., კანონა გონი, დ. ლაბუშიძის თარგმანი, თბილისი, 1994, 181.

⁶¹ იქვე,; ზოიძე ბ., საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა წესრიგი საქართველოში, თბილისი, 2007, 60.

⁶² შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ გეგენავასა და გ. გორაძის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 20.

⁶³ იქვე, იხ. ციტირება: Pound R., Courts and Legislation, Science of Legal Method, Selected Essays of Various Authors, The Modern Legal Philosophy Series, Translated by Ernest Bruncken and Layton B. Register, with introductions by Henry N. Sheldon and John W. Salmond, New York, 1921, 204.

⁶⁴ ზოიძე ბ., საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა წესრიგი საქართველოში, თბილისი, 2007, 148.

⁶⁵ შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 48-49.

მარშალისეულმა მსჯელობამ გარდამტეხი როლი ითამაშა ხელისუფლების შტოებს შორის ძალთა შეკავება-განონასწორების პრინციპის იმ სახით დამკვიდრებაში, რაც დღემდე არსებობს აშშ-ში.

აუცილებელია აღინიშნოს გადაწყვეტილების როლი საკონსტიტუციო კონტროლის შექმნაში. ამერიკის კონსტიტუცია პირდაპირ არ განსაზღვრავდა სასამართლოს მიერ საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელების შესაძლებლობას, თუმცა მარშალმა ფართოდ განმარტა ზოგადი კონსტიტუციური პრინციპები და მიიჩნია, რომ სწორედ სასამართლო არის ინსტიტუტი, რომელსაც ევალება აკონტროლოს კანონის კონსტიტუციასთან შესაბამისობა.⁶⁶

გადაწყვეტილებაში მოცემულია, რომ თუ სასამართლო არ შეეძლება კონტროლის განხორციელება, ხელისუფლების სხვა შტოების ძალაუფლება შეუზღუდავი იქნება, შესაბამისად, ვერც საკონსტიტუციო მმართველობა დამყარდება.⁶⁷ საკონსტიტუციო კონტროლის დამყარების იდეას ცალსახად ემხრობოდა აბატი სიესი, რომლის მიხედვითაც, „თუ კონსტიტუცია ზოგადსაგაღდეგო ქცევის წესების ერთობლიობაა, ისმის კითხვა – სად არის მისი დამცველი ინსტიტუტი?“⁶⁸ ამავე შინაარსის მატარებელი კითხვა დასვა მარშალმა განსახილველ გადაწყვეტილებაში, სადაც იგი აპელირებდა მოსამართლის როლზე, კერძოდ: „რატომ დებს მოსამართლე ფიცს, რომ შეასრულებს თავის მოვალეობებს შეერთებული შტატების კონსტიტუციის შესაბამისად, თუ კი ეს კონსტიტუცია არ აყალიბებს წესებს მისი ხელისუფლებისთვის (სასამართლო ხელისუფლებისათვის)? თუ ის დახურულია მათთვის და თუ

---

⁶⁶ *Marbury v. Madison*, 5 U.S. 137 (1803).

⁶⁷ თოლორდავა მ. საკონსტიტუციო კონტროლი და ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი, სამართლის აქტუალური საკითხები №3, თბილისი, 2019, 6.

⁶⁸ გეგენავა დ., საკონსტიტუციო მართლმსაჯულება საქართველოში: სამართალწარმოების ძირითადი სისტემური პრობლემები, თბილისი, 2012, 14, იხ. ციტირება: კვერენჩილაძე გ., კონსტიტუციის სამართლებრივი დაცვა (ზოგადი თეორიული საკითხი), ჟურნ. „ადამიანი და კონსტიტუცია“, N3, 2006, 44.

მოსამართლეს არ შეუძლია მისი ინტერპრეტაცია?⁶⁹ მარშალის ამ რიტორიკულ შეკითხვაზე პასუხი მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებაა, რომლითაც აშშ-ის უმაღლესმა სასამართლომ შექმნა საერთო სასამართლოების მიერ საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელების პრეცედენტი⁷⁰. კონტროლის განხორციელების ეს ფორმა მოიხსენიება, როგორც დეცენტრალიზებული, ანუ ამერიკული მოდელი⁷¹.

ამ საქმეზე საუბრისას საკონსტიტუციო კონტროლის დამკვიდრების ორ ძირითად საფუძველზე მიუთითებენ: 1. სოციალური ფაქტორი, რომლის მიხედვითაც, საზოგადოება ხელისუფლებისაგან ითხოვდა მის მიერ ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებას და 2. ინსტიტუციური ფაქტორი, რაც გულისხმობს იმგვარი მექანიზმის არსებობის აუცილებლობას, რომელიც ინსტიტუციური კონფლიქტის თავიდან აცილების პლატფორმას შექმნიდა.⁷²

მარშალმა „საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების დოქტრინა“ დააფუძნა სამართლის ზოგადი პრინციპებისა და კონსტიტუციის, როგორც უზენაესი საკანონმდებლო აქტის მიზნების განმარტებას, ასევე, აშშ-ის დამოუკიდებლობის დეკლარაციას.⁷³ მოცემული დავის ფარგლებში კონგრესის მიერ მიღებული კანონი დაუპირისპირდა კონსტიტუციას. მსჯელობის შედეგად კი უმაღლესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ კონსტიტუცია არის „ქვეყნის ძირითადი და უზენაესი კანონი“⁷⁴, შესაბამისად, „საკანონმდებლო ხე-

⁶⁹ *Marbury v. Madison*, 5 U.S. 137 (1803).

⁷⁰ გეგენავა დ., საკონსტიტუციო მართლმსაჯულება საქართველოში: სამართალწარმოების ძირითადი სისტემური პრობლემები, თბილისი, 2012, 13-14, იხ. ციტირება: კახიანი გ., საკონსტიტუციო კონტროლი საქართველოში - თეორია და კანონმდებლობის ანალიზი, თბილისი, 2011, 55.

⁷¹ კონსტიტუციონალიზმი, ზოგადი შესავალი, ნ. II, დ. გეგენავას, გ. გორაძისა და მ. ჯიქიას რედაქტორობით, თბილისი, 2020, 222.

⁷² კონსტიტუციონალიზმი, ზოგადი შესავალი, ნ. II, დ. გეგენავას, გ. გორაძისა და მ. ჯიქიას რედაქტორობით, თბილისი, 2020, 217-218, იხ. ციტირება: CDL-Ad (2010)039, Study of Individual Access to Constitutional Justice, Venice Commission, Strasburg, 27 January 2011, 28.

⁷³ Toumania J. C., *Marbury v. Madison and the Foundation of Law, Liberty University Law Review*, Vol.4, No.2, 2010, 299.

⁷⁴ *Marbury v. Madison*, 5 U.S. 137 (1803).

რუსუდან დარცმელიძე, ლანა ჩუბინიძე

ლისუფლების ნებისმიერი აქტი, რომელიც ეწინააღმდეგება მას, მოკლებულია იურიდიულ ძალას“. ⁷⁵ მოცემულ შემთხვევაში მარშალმა განმარტა, რომ უმაღლესი სასამართლოსთვის მანდამუსის გაცემის უფლებამოსილების მინიჭება არ გამომდინარეობს კონსტიტუციიდან. ⁷⁶

იმდროინდელი აშშ-ის პოლიტიკური სიტუაციის ფონზე მარშალმა თამამი გადაწყვეტილება მიიღო და დაამკვიდრა საკონსტიტუციო მართლმსაჯულება. ის აღნიშნავდა, რომ კონსტიტუცია საკანონმდებლო ხელისუფლების შეზღუდვის აუცილებლობისათვის შეიქმნა ⁷⁷ და „მხოლოდ სასამართლო გამგებლობაშია და მისი მოვალეობაა იმის განსაზღვრა, თუ რა არის კანონი“ ⁷⁸ და „რა არის სამართალი“ ⁷⁹. სახელმწიფო ხელისუფლებათა ნორმალური ფუნქციონირებისათვის სასამართლო კონტროლის ინსტიტუტი ისეთი მნიშვნელოვანი გახდა, რომ სხვა სახელმწიფოებმა კონსტიტუციით პირდაპირ გაითვალისწინეს საკონსტიტუციო კონტროლის მექანიზმები. ⁸⁰

საბოლოოდ, მარშალმა ზემოთ მოყვანილ კითხვებზე პასუხები თვით კონსტიტუციის სტრუქტურაში იპოვა. მან მოახერხა, საკმაოდ ფრთხილად და იმავდროულად, გაბედული ნაბიჯებით გაიარა აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლების ინტერესთა და-

---

⁷⁵ მელქაძე ო., გონაშვილი ვ., საკონსტიტუციო ზედამხედველობა და კონტროლი ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ჟურნ. „ადამიანი და კონსტიტუცია“, N1, 1999, 108-109.

⁷⁶ Unger H.G., John Marshall, The Chief Justice Who Saved the Nation, published by DA CAPO Press, 2014, 209; იხ. ციტირება: *Marbury v. Madison* Opinion, September 24, 1803, *JM Papers*, 6:160-187.

⁷⁷ შაიო ა., ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, მ. მაისურაძის თარგმანი, თ.ნინიძის რედაქტორობით, თბილისი, 2003, გვ 280.

⁷⁸ მელქაძე ო., გონაშვილი ვ., საკონსტიტუციო ზედამხედველობა და კონტროლი ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ჟურნალი „ადამიანი და კონსტიტუცია“, N1, 1999, 109.

⁷⁹ Bell B.W., *Marbury v. Madison and the Madisonian Vision*, George Washington Law Review, Vol.72, No.1, 2003, 197.

⁸⁰ გოგიაშვილი გ., შედარებითი კონსტიტუციური სამართალი, თბილისი, 2014, 370.

ბალანსების პრობლემურ ბილიკზე და კონსტიტუციური პრინციპებისა და ნორმების ინტერპრეტაციის საფუძველზე მიუთითა, რომ აქტი, რომლითაც სასამართლოსათვის მანდამუსის გაცემის უფლების დელეგირება ხდებოდა, უნდა გაუქმებულიყო.⁸¹

გადანყვეტილების გამორჩეული ბუნება გამოიხატება იმაშიც, რომ მასში მოცემული მსჯელობა იდეალურად აბალანსებს მოსარჩელე და მოპასუხე მხარეების პოლიტიკურ ინტერესებსა და სასამართლო ძალაუფლებას. თავად ჯონ მარშალი ბუნებით ფილოსოფოსი არ ყოფილა და ვერც გახდებოდა, თუმცა მოსამართლის რანგი, თავისი არსით, ზოგჯერ ფილოსოფოსობასაც „აიძულებს“⁸² მოსამართლეს კონკრეტული შემთხვევის სამართლიანად გადანყვეტის მიზნით. მარშალს ახასიათებდნენ არა როგორც ცალკეული იურისპრუდენციული თეორიების უზადო მცოდნეს, არამედ, როგორც შედეგზე ორიენტირებულ ტაქტიკოს პოლიტიკოსს.⁸³ სწორედ ამ უნარების გამოყენებით, მოცემული გადანყვეტილება მარშალმა აქცია სასამართლო ხელისუფლების მიერ გონივრული თვითშეზღუდვისა და თვითკონტროლის მაგალითად, რომლითაც საბოლოოდ გააფართოვა კიდეც სასამართლოს უფლებამოსილებები.⁸⁴

საბოლოოდ, სასამართლომ დაადგინა, რომ მარბერის ჰქონდა თანამდებობაზე დანიშვნის მოთხოვნის უფლება, თუმცა არაკონსტიტუციურად ცნო აქტი, რომლითაც სასამართლოს ენიჭებოდა უფლებამოსილება, აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენლები დაევალებულენ, გამოეცათ რწმუნებათა სიგელი.

⁸¹ *Marbury v. Madison*, 5 U.S. 180 (1803).

⁸² რთული შემთხვევები სასამართლო პრაქტიკაში, ტ. I, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2018.

⁸³ ხავთასი ი., შეერთებული შტატების მაგალითზე ფედერალური უზენაესი სასამართლოს პოლიტიკური როლი ძალაუფლების დანაწილების შეკავება-განონანსწორების მოდელში, „საკონსტიტუციო სამართლის ჟურნალი“, N2, 2019, 73.

⁸⁴ იქვე, 74.

IV. მარშალი, როგორც „მოსამართლე შერკუელესი“

რთული შემთხვევების გადაწყვეტის დუორკინისეული თეორია, ერთის მხრივ, უპირისპირდება პოლიტიკას, როგორც ინსტრუმენტს, ხოლო, მეორე მხრივ, კი კრძალავს კანონშემოქმედებას მოსამართლის მხრიდან. ამ გზით, იგი არ არღვევს ძალაუფლების გამიჯვნის პრინციპს, არ იჭრება და არ ითავსებს საკანონმდებლო ხელისუფლების ფუნქციებს, არ ქმნის ახალ ნორმას, არამედ ახლებურ მნიშვნელობას სძენს იმ ჩანაწერს, რომელიც კანონში აქამდეც არსებობდა.⁸⁵

დუორკინმა ჩაუყარა საფუძველი სამოსამართლო სამართალში „პრინციპის არგუმენტის“ შემოტანას, რომლითაც მთლიანად უარყო „პოლიტიკის არგუმენტის“ გამოყენება რთული შემთხვევების გადაწყვეტისას.⁸⁶ სწორედ სამართლის პრინციპი ავალდებულებს მოსამართლეს, მიიღოს სამართლიანი გადაწყვეტილება ისე, რომ არ გასცდეს სამართლის მიერ დადგენილ საზღვრებს.⁸⁷ ამგვარი საზღვრების დაწესება მოსამართლეს აიძულებს, იმოქმედოს „სამოსამართლო თვითობის“⁸⁸ ფარგლებში, რაც გულისხმობს მის მიერ სამოსამართლო საქმიანობის განხორციელებისას პოლიტიკის შექმნისაგან თვითშეზღუდვას. პარტიული კუთვნილებისა და პოლიტიკური შეხედულებების გამო, მარშალის მიუკერძოებლობის მიმართაც არსებობდა კითხვები მისი ოპონენტების მხრიდან. თუმცა უზადო ხელოვანმა შეძლო მიეღო გადაწყვეტილება ისე, რომ არ გადაჭრილიყო პოლიტიკაში, მისი ამოსავალი წერტილი გამხდარიყო არა ვინრო პოლიტიკური შეხედულებები, არამედ სამართლის პრინციპები და მიზნები.⁸⁹ მარშალმა კონსტიტუციის ინ-

---

⁸⁵ უექსი რ. სამართლის ფილოსოფია, ძალიან მოკლე შესავალი, მ. ბაბუხაძის თარგმანი, ი. ბაჩიაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 58-64.

⁸⁶ ხუბუა გ., სამართლის თეორია, მე-2 გამოცემა, თბილისი, 2015, 204-205.

⁸⁷ იქვე.

⁸⁸ Luban D., Justice Holmes and the Metaphysics of Judicial Restraint, Duke Law Journal, Vol.44, No.3, 1994, 451.

⁸⁹ Unger H.G., John Marshall, The Chief Justice Who Saved the Nation, DA CAPO Press, 2014, 222-224.

ტერპრეტაცია საკუთარი სამართლებრივი აზროვნებისა და ინტელექტუალურ-ნებელობითი უნარის⁹⁰ საფუძველზე შეძლო. ნინამდებარე გადაწყვეტილების უმთავრესი აზრი მდგომარეობს კანონისა და პოლიტიკური მოქმედების გამიჯვნაში. მასში მოცემული მსჯელობით, კანონის უზენაესობის ცნებამ ჩაანაცვლა პოლიტიკური ქმედება.⁹¹

მარშალის გადაწყვეტილებამდე კანონმდებლობაში არ იყო ნორმა, რომელიც საქმის გადაწყვეტის გზას შესთავაზებდა სასამართლოს. თავის მხრივ, მის გადაწყვეტილებაზე კი საზოგადოებრივი და პოლიტიკური სტაბილურობა იყო დამოკიდებული. ამიტომაც, ყოფილმა სახელმწიფო მდივანმა და შედეგზე ორიენტირებულმა ტაქტიკოსმა იურისტმა გადაწყვეტილება მიიღო კონსტიტუციის ნორმის ფართო ინტერპრეტაციის საფუძველზე. აღნიშნული, უპირველეს ყოვლისა, გამოიხატება სასამართლოსათვის საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელების უფლებამოსილების დელეგირებაში. ამ საკითხთან დაკავშირებით პირდაპირი ჩანაწერი კონსტიტუციაში არ არსებობდა⁹², მარშალმა კი სამართლის ზოგადი პრინციპების ანალიზითა და კონსტიტუციის ნორმის ნეგატიური ინტერპრეტაციის გზით დაადგინა, რომ ძალაუფლების გამიჯვნის პრინციპის დაცვისა და საკონსტიტუციო წესრიგზე დამყარებული დემოკრატიული საზოგადოების შექმნისათვის აუცილებელი იყო სახელისუფლებო შტოების მიერ ურთიერთკონტროლი (შეკავება-განონასწორების პრინციპი)⁹³. ასეთის არსებობის შემთხვევაში კი, ვის, თუ არა სასამართლოს, შეიძლება ჰქონდეს სხვა

⁹⁰ შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 73.

⁹¹ Khan P.W., *The Reign of Law, Marbury v. Madison and the Construction of America*, London, 1997, 16.

⁹² Unger H.G., John Marshall, *The Chief Justice Who Saved the Nation*, DA CAPO Press, 2014, 209; იხ. ციტირება: *Marbury v. Madison* Opinion, September 24, 1803, *JM Papers*, 6:160-187.

⁹³ შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, მე-2 გამოცემა, დ. გეგენავას და გ. გორაძის რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 20, იხ. ციტირება: Barnett H., *Constitutional and Administrative Law*, 4th ed., Cavendish Publishing, 2013, 13.

ნებისმიერი აქტის ქვეყნის უმთავრეს კანონთან – კონსტიტუციასთან შესაბამისობის დადგენის უფლება. კელზენი მოსამართლეთა და კანონმდებლების საქმიანობას საერთო ლოგიკას უქვემდებარებს. იგი მიუთითებს, რომ თუკი პირველი იყენებს კანონს კონკრეტული საქმის გადასაწყვეტად, მეორე, რომელსაც მოქმედების მეტად ფართო არჩევანი აქვს, კონსტიტუციური ნორმების შესაბამისად იღებს კანონს.⁹⁴ მარშალის გადაწყვეტილებით უმაღლესმა სასამართლომ მიიღო საკონსტიტუციო კონტროლის უფლებამოსილება. ასეთი პრეცედენტის შემდეგ კი სახელმწიფო ხელისუფლებათა ნორმალური ფუნქციონირებისათვის სასამართლო კონტროლის ინსტიტუტი ისეთი მნიშვნელოვანი გახდა, რომ სხვა სახელმწიფოებმა კონსტიტუციით პირდაპირ გაითავალისწინეს საკონსტიტუციო კონტროლის მექანიზმი.⁹⁵

საკონსტიტუციო სამართალი სავსეა ბუნდოვანებით, იგი იცვლება დროსთან ერთად და ქმნის აუცილებლობას, მოსამართლეებმა მიიღონ არსებითი და პრეცედენტული გადაწყვეტილებები.⁹⁶ განსახილველ გადაწყვეტილებაზე მუშაობის პროცესში მარშალმა სწორად დაინახა პრობლემის გამომწვევი საკანონმდებლო სიცარიელე, კონსტიტუციის ინტერპრეტაციის აუცილებლობა და იდეალურად შეაფასა მისი თანადროული სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენები, საბოლოოდ კი, შექმნა სამართლებრივი მექანიზმი, რომელიც ყველაზე მეტად დაბალანსებული გამოსავალი იყო მოსალოდნელი პოლიტიკური და საკონსტიტუციო კრიზისის თავიდან ასაცილებლად.

მკვლევართა განმარტებით, მარშალი უბრალოდ ზედმეტად „საზრიანი პოლიტიკოსი“ იყო იმისათვის, რომ მიეღო ისეთი გადაწყვე-

---

⁹⁴ იქვე, 219, იხ. ციტირება: Vinx L., *The Guardian of the Constitution*, Hans Kelsen and Karl Schmitt on the Limits of Constitutional Law, Cambridge University Press, 2015, 5.

⁹⁵ გოგიაშვილი გ., შედარებითი კონსტიტუციური სამართალი, თბილისი, 2014, 370. დამატებით იხ., მელქაძე ო., გონაშვილი ვ., საკონსტიტუციო ზედამხედველობა და კონტროლი ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ჟურნალი „ადამიანი და კონსტიტუცია“, N1, 1999, 109.

⁹⁶ Sheehan C.A., *The Mind of James Madison, The Legacy of Classical Republicanism*, New York, 2015, 202.

ტილება, რომლის აღსრულების საკითხიც ეჭვქვეშ დადგებოდა.⁹⁷ მისი მიზანი არ ყოფილა, ამერიკულ მოდელში საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელებას რაიმე „ექსტრაორდინალური პრაქტიკის“ მნიშვნელობა ჰქონოდა, იგი ცდილობდა, სამართლის განმარტების ერთ-ერთი მიმართულება ჩამოეყალიბებინა.⁹⁸ ბევრი ევროპული ქვეყნისგან განსხვავებით, საერთო სამართლის სისტემის ქვეყნებში პრეცედენტს აქვს მბოჭავი ძალა სასამართლო სისტემისთვის.⁹⁹ მარშალის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების შემდეგ ამერიკულ მოდელში საერთო სასამართლოს მოსამართლეს აქვს შესაძლებლობა, იმსჯელოს და გადანყვიტოს სადავო აქტის კონსტიტუციასთან შესაბამისობის საკითხი.¹⁰⁰ აღნიშნული კი ხდება თავად კონსტიტუციის „ღია ტექსტის“¹⁰¹ ინტერპრეტაციის მეთოდით.

სასამართლოსთვის *erga omnes* საკონსტიტუციო ზედამხედველობის უფლებამოსილების მინიჭების სისწორე გამართლებულია, ვინაიდან, ხელისუფლების ეს შტო, თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, ყველაზე ნეიტრალური და შესაბამისად, არბიტრალურია.¹⁰² ჯონ მარშალის რაციონალური კომპრომისის შედეგად ამერიკულმა უმაღლესმა სასამართლომ მოგვიანებით კონსტიტუციის მცველი არბიტრის როლი შეითავსა.¹⁰³

⁹⁷ Unger H.G., John Marshall, The Chief Justice Who Saved the Nation, published by DA CAPO Press, 2014, 209.

⁹⁸ კონსტიტუციონალიზმი, ზოგადი შესავალი, ნ. II, დ. გეგენავას, გ. გორაძისა და მ. ჯიქიას რედაქტორობით, თბილისი, 2020, 225.

⁹⁹ იქვე, 224.

¹⁰⁰ იქვე.

¹⁰¹ იქვე, 220, იხ. ციტირება: Vinx L., The Guardian of the Constitution, Hans Kelsen and Karl Schmitt on the Limits of Constitutional Law, Cambridge University Press, 2015, 9.

¹⁰² ჰამილტონი 78-ე ფედერალისტურ წერილში უთითებდა: „სასამართლო ხელისუფლება ყველაზე სუსტია ხელისუფლების სამ შტოთაგან. იგი ვერასოდეს შეძლებს, წარმატებით დაესხას თავს დანარჩენ შტოებს“. იხ., <<http://www.federalistpapers.ge/federali78.php>> [08.12.2021].

¹⁰³ ზავთასი ი., შეერთებული შტატების მაგალითზე ფედერალური უზენაესი სასამართლოს პოლიტიკური როლი ძალაუფლების დანაწილების შეკავება-განონასწორების მოდელში, „საკონსტიტუციო სასამართლოს ჟურნალი“, N2, 2019, 74.

აღსანიშნავია, რომ მოსამართლე მარშალი მსჯელობისას არ გასცდა საკანონმდებლო ჩარჩოს. მის მიერ სამართლის ზოგად პრინციპებზე დაფუძნებული მსჯელობაც გამომდინარეობდა კონსტიტუციის ახლებური ინტერპრეტაციიდან. „მოსამართლე ჰერკულესმა“ თავს უფლება მისცა, გაბედულად, ნორმის ინტერპრეტაციის საფუძველზე, ისე რომ არ გასცდენოდა კანონის ფარგლებს, მიეღო საუკეთესო გადაწყვეტილება. გადაწყვეტილების განსაკუთრებულ მნიშვნელობაზე მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ აღნიშნული პრეცედენტის შემდეგ აშშ-ის უმაღლესმა სასამართლომ 200-მდე ფედერალური აქტი ცნო არაკონსტიტუციურად.¹⁰⁴ მოსამართლე მარშალმა იდეალურად მოიგო დუორკინის „მოსამართლე ჰერკულესის“ მანტია და პრობლემის გადაჭრის გზა კონსტიტუციის ნორმის ინტერპრეტაციაში პოვა.

V. დასკვნა

მარშალმა, თავისი მრავალწლიანი გამოცდილების ექსკლუზივად აღიარებული საქმის ამგვარი ეპიკური გადაწყვეტით, საკუთარი „ალტერ-ეგო“ შექმნა, დაბალანსებული გადაწყვეტილებით, მან, ერთი მხრივ, აღიარა სასამართლოს იურისდიქციის შეზღუდვა (არ მიიჩნია სასამართლო უფლებამოსილად, გამოეცა მანდამუსი და განეხორციელებინა აღმასრულებელი ძალაუფლება), ხოლო, მეორე მხრივ, საკონსტიტუციო კონტროლის საკუთარ იურისდიქციას დაქვემდებარებით, უსაზღვროდ გაზარდა სასამართლოს ძალაუფლება.

„მარბერი მედისონის წინააღმდეგ“ თავისუფლად ჯდება დუორკინისეული „მოსამართლე ჰერკულესის“ იდეაში: მარშალმა რეალურად მოიგო მოსამართლე ჰერკულესის როლი და კონსტიტუციის ნორმისა და სამართლის პრინციპების ფართო ინტერპრეტაციის გზით მიიღო გადაწყვეტილება, რომელიც პრეცედენტული გახდა მთელ მსოფლიოში და რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა სასამართ-

---

¹⁰⁴ Unger H.G., John Marshall, The Chief Justice Who Saved the Nation, DA CAPO Press, 2014, 212.

ლო ხელისუფლების მიერ საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელებას.

MARBURY V. MADISON: THE ART OF JOHN MARSHALL

Rusudan Dartsmelidze*, Lana Chubinidze**

Abstract

The precedent-setting decision *Marbury v. Madison* rendered by the supreme court of the U.S. in 1803 determined the future of the entire American judiciary (and not only). It is an outstanding example of judicial art by a savvy politician and experienced lawyer, Jon Marshall. The reasoning given by Justice Marshall in it became the ground for establishing a model of constitutional review in the United States and later in the rest of the world. By the decision, it was firstly determined that a court could nullify a law of Congress. It is also important to note the role of the decision in setting the Judiciary as an independent and equal branch of the government together with executive and legislative branches and establishing the principle of separation of powers.

This article examines all the important aspects of the reasoning presented by John Marshall – “Judge Hercules” and to determine which method of resolving a hard case the judge uses.

Key words: Marshall, Madison, Marbury, Constitutional Review.

---

* BA in Law, Master Student at Sulkhan-Saba Orbeliani University.
orcid.org/0000-0002-9751-8281.

** BA in Law, Master Student at Sulkhan-Saba Orbeliani University.
orcid.org/0000-0001-5643-9213.